

Themareeks 21-22: Trajecten in het hoger onderwijs

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

BIJEENKOMST 3
WOENSDAG 16 MAART 2022
10.00 – 11.30 uur (online)

TRAJECT: Havo-Ad-Bachelor

Inleiding

Na het bespreken van de trajecten 'mbo4-Ad' en 'Ad-Bachelor' wordt op woensdag 16 maart worden gekeken naar een heel specifiek traject, als zodanig relatief nieuw zijnde binnen ons onderwijsstelsel en daarom te zien als een uitdagend aandachtspunt. Er zijn in de afgelopen 15 jaren (zolang bestaat de Ad al...) reeds veel havisten geweest die een Ad-opleiding zijn gaan doen, vooral bij programma's die duidelijk op die doelgroep zijn afgestemd en passen bij het profiel ervan. Ook zijn steeds veel van die Ad'ers doorgestroomd naar een resterend programma van een bacheloropleiding. Daarmee hebben ze vaak in vier jaren de Bachelor behaald, even lang als ze erover zouden hebben gedaan als ze meteen aan een bacheloropleiding zouden zijn begonnen.

Maar de havisten zijn in de pilotperiode vanaf 2006 niet echt neergezet als behorend tot de doelgroepen van de Ad. Men vond het vooral een opleiding voor mbo'ers en werkenden. Daarop heeft men zich in de (overheids)communicatie nadrukkelijk gericht. Uit de uitgevoerde monitoren is dan ook gebleken dat de instroom vanuit die hoeken oververtegenwoordigd is, maar dat tevens het aandeel havisten niet meer weg te cijferen is.

Dit betekent dat de leerweg vanuit het havo naar de Ad en vervolgens naar de Bachelor steeds meer een alternatief kan gaan worden van de directe route. Dat kan het geval zijn als duidelijk wordt dat het studiesucces via die route significant beter is dan via de directe leerweg, en als uitvallers in de bacheloropleidingen meer voor zekerheid gaan kiezen. Tevens kan blijken dat een tweejarig programma voor het behalen van een formele hbo-grad een prima alternatief is om aan de slag te gaan en al werkend en studierend door te groeien naar een hoger niveau.

Er zijn dus voldoende redenen om over dit traject onder de loep te gaan nemen, om te bezien binnen welke kaders deze leerlijn een aantrekkelijk geheel vormt en kan gaan vormen binnen het onderwijsstelsel. Op 16 maart doen we dit dus. In deze nieuwsbrief geven we een aantal aspecten van het traject, met korte toelichtingen.

Online

Hoewel er weer veel mogelijk is als het gaat om het organiseren van bijeenkomsten, hebben we besloten om deze bijeenkomst toch online te gaan houden – in de verwachting dat het vierde traject straks in april wel fysiek kan plaatsvinden.

Aanmelden

Deze bijeenkomst is gratis bij te wonen, via Zoom.

U kunt zich simpelweg aanmelden door een mailtje te sturen naar info@leido.nl met vermelding van uw naam en organisatie. Uw vragen kunt daarbij ook opnemen, bijvoorbeeld met suggesties betreffende het vormgeven en invullen van dit traject.

Notitie

Begin maart wordt er nog een korte aanvullende notitie verspreid met betrekking tot deze sessie. Daarin worden de meest relevante aspecten van het traject nader toegelicht, om mee te nemen in de discussies. Samen met de uitkomsten van de sessie zal deze notitie verder worden uitgewerkt tot een document dat wordt ingebracht bij de tweedaagse die staat gepland voor 13 en 14 oktober dit jaar. Hierover zal op 16 maart ook melding van worden gedaan.

Het traject verder beschouwende...

Traject 3 Havo → Ad → Bachelor

Er zijn genoeg havisten die baat hebben bij het volgen van een route die via de Ad leidt tot de Bachelor, gelet op de uitval en de switch in het eerste leerjaar van de bacheloropleiding. Met een route via de Ad kan na het behalen ervan ook een switch plaatsvinden, zonder tijdsverlies. Ook kan daarbij na de Ad eerst worden gewerkt, om daarna met een bachelorprogramma te starten.

Hierbij zal worden bezien wat de beste condities zijn waaronder havisten aan een Ad-programma kunnen beginnen en wat de opties zijn om binnen een Ad-opleidingen met meerdere routes en inrichtingen op basis van de doelgroepen te kunnen werken.

Kijkende naar het traject havo-Ad-B is het belangrijk om zich te realiseren dat het uit drie stukken bestaat, twee sectoren van het onderwijsstelsel betreffende. Dat vergt bij de vormgeving ervan op allerlei fronten afstemming om de koppelingen zo soepel mogelijk te laten zijn.

Verder gaan we er vanuit dat het havisten betreft die nadrukkelijk en heel bewust kiezen voor deze 'getrapte' route naar de Bachelor, om allerlei redenen. Maar het is mede een scenario waarbij de betrokken student de optie heeft om met het Ad-diploma een baan te gaan zoeken. Anders gezegd, iemand kiest mogelijk voor een traject met meer zekerheden, maar mede in de wetenschap dat de Ad-opleiding simpelweg beter past bij de eigen mogelijkheden. Het is nadrukkelijk niet altijd een 'dwingende' keuze voor de Bachelor via de Ad.

Misschien dat in de nabije toekomst het traject meer dan nu het geval is, een gebruikelijke optie gaat worden, zoals in diverse andere landen is te zien, zoals met Community Colleges in de VS en Canada. Dat zal zeker gaan gelden voor de mbo-instroom maar er zijn voldoende havisten die baat hebben bij het volgen van een leerlijn waarbij onderweg een formeel diploma is te behalen met een geheel eigen waarde en een duidelijk civiel effect. Ook binnen het streven naar flexibilisering en scenario's voor het 'levenlang ontwikkelen' kan dit allemaal een rol gaan spelen.

Hier een aantal aspecten die we op 16 maart kunnen bespreken.

- **Doelgroepen**

We hebben het over havisten die aan zo'n traject beginnen. Maar binnen die groep kunnen we bezien of er onderscheid naar 'afkomst' kan worden gemaakt, om meerdere type leerlingen te benoemen als specifiek behorend tot de doelgroep.

Er kan worden gedacht aan degenen die via het vmbo (mavo) naar de havo-bovenbouw zijn gegaan, samen met havisten die een duidelijk praktische houding hebben ten aanzien van het volgen van onderwijs¹. Maar er zullen ook havisten zijn die vertraging hebben opgelopen, mogelijk denken aan het doen van een mbo-opleiding omdat het 'hbo' zou kunnen leiden tot

¹ Zie een recent persbericht van het CPB over stapelen o.a. vanuit het vmbo naar het havo:

Op de 10 procent scholen met de meeste stapelaars stroomt ruim 35 procent van de vmbo-t-leerlingen door naar de havo. Op de 10 procent scholen met de minste stapelaars is dit maar 5 procent, becijferde het CPB.

"Op de eerstgenoemde scholen wordt dus ongeveer zeven keer vaker gestapeld dan op de laatstgenoemde scholen", geeft het planbureau als voorbeeld.

De scholen waar veel leerlingen doorstromen naar een hoger niveau, lijken volgens het bureau minder streng te selecteren: "Stapelaars op deze scholen hebben gemiddeld een iets lager eindcijfer op hun eerste vo-diploma." Maar toch halen de leerlingen van deze scholen desondanks niet minder vaak hun volgende papertje.

Hoewel scholieren van scholen met weinig stapelaars gemiddeld vaker via het mbo alsnog in het hoger onderwijs belanden, komen vmbo-t-leerlingen op scholen met veel stapelaars uiteindelijk wel vaker in het hoger onderwijs terecht. "Dit duidt op kansenongelijkheid, omdat het voor de schoolloopbaan van leerlingen uitmaakt op welke school ze zitten."

uitval en dus het opdoen van negatieve ervaringen. Verder kunnen er Ad-opleidingen zijn die nadrukkelijk inspelen op de havo-vooropleiding, tevens met de constructie dat er na de Ad een sterk inhoudelijk vervolg richting de Bachelor mogelijk is – dus dat deze leerlijn op zichzelf 'gewoon heel aantrekkelijk' is.

- **Motieven voor eerst de Ad te gaan doen**

Er kunnen allerlei soorten motieven zijn voor havisten om deze route te nemen, met de Ad als een tussenstation – op voorhand als zodanig te zien. Dat kan zijn vanwege de angst om uit te vallen, maar ook om financiële redenen, dus het vermijden van het maken van schulden – en mogelijk ook met het idee dat er eerder kan worden gestart in een baan.

Maar het kunnen ook de ouders zijn die hierop invloed hebben, om meer te gaan voor zekerheid, en bovendien twee diploma's te kunnen behalen. Mogelijk zijn er tevens anderen die de route aanbevelen, vaak door vanuit eigen ervaringen een beeld te kunnen schetsen.

Het is goed om inzicht te krijgen in met welke argumenten een havist kan worden 'verlokt'.

- **Rol van de decanen**

Het is de vraag of alle decanen van havo-scholen op de hoogte zijn van de mogelijkheden die er zijn om een Ad te behalen en dus ook van het doen van dit traject. In de loop der jaren is er meer aandacht voor de Ad gekomen, maar of daarmee havo-decanen aan hun leerlingen kunnen uitleggen wat de verschillende opties in het hbo zijn, is niet duidelijk.

We kunnen bezien of de invloed van decanen cruciaal is, zeker bij groepen die twijfelen aan wat handig is voor de vervolgopleiding. Hebben ze daarvoor voldoende argumenten en kunnen ze inschatten welke voortzetting de beste voor een havist is, in een bepaalde situatie?

Ook is het goed om na te gaan op welke wijze havo-decanen al vanuit het hbo worden geïnformeerd over de Ad en de verschillende leerwegen. Mogelijk kunnen er aanvullende initiatieven worden genomen, specifiek gericht op havo-decanen.

- **Wet- en regelgeving**

Een interessant maar wel lastig aspect van dit traject is dat de wet- en regelgeving er niet echt op is afgestemd. Dan kunnen we denken aan de toelatingseisen bij de schakels, het bekostigen ervan, het recht van studenten om door te gaan naar een resterend bachelorprogramma en andere zaken die te maken hebben met de paralleliteit van twee routes naar de Bachelor.

We zullen in de bijeenkomst gaan bezien tegen welke problemen hogescholen nu al aanlopen en die zodanig groot zijn dat het traject 'er last van heeft'. Mogelijk kunnen er reeds wat oplossingen worden aangereikt.

Overigens dient ook te worden gekeken naar de mogelijke drempels waarmee de havisten kunnen worden geconfronteerd, al gaande weg.

- **PAC's en havisten**

Met de groei van het aantal Professional Associate Colleges (PAC's), dus het bundelen van het Ad-aanbod door hogescholen, ook in een eigen vestigingsplaats, wordt het interessant om na te gaan of dit ook havo-scholen in de nabijheid kansen biedt om meer te gaan samenwerken bij de doorstroom naar een Ad.

Er zijn best veel havisten die met de groei van het Ad-aanbod en het aantal studenten zich in een kleinschalige setting thuis voelen, ook als in de vestigingsplaats steeds meer wordt gedaan voor die groep.

Als deze studenten doorgaan voor de Bachelor moeten ze mogelijk verhuizen naar een andere plaats voor de vervolgstudie, maar dat is wellicht een gemakkelijker stap geworden, ook om daar bijvoorbeeld een kamer te moeten zoeken, wat verder van huis.

Het is dus voor hogescholen van belang om binnen de organisatie op dit punt na te gaan wat het beleid is en gaat worden.

- **Welke soorten Ad-opleidingen zijn aantrekkelijk voor havisten**

Het is duidelijk – zeker na de verzelfstandiging van de Ad in 2018 – dat de mogelijkheden zijn vergroot om te zoeken naar opleidingen die passen bij verschillende doelgroepen. Dat kan via het hebben van varianten (voltijd, deeltijd en duaal), maar ook door binnen de Ad meerdere leerlijnen aan te bieden, tevens vanaf het begin – als de eindtermen maar passen in het beroepsprofiel.

Er zijn al Ad-opleidingen die zich kenmerken als geschikt voor havisten, en de ervaringen daarmee kunnen worden gebruikt.

Het is echter zeer interessant om na te gaan onder welke condities en voorwaarden een hogeschool zich gaat richten op het traject Ad-Bachelor voor havisten, als een alternatief voor de ongedeelde vierjarige route. Het betekent een vorm van kannibalisme, het weghalen van havisten bij de Bachelor, of is op deze wijze juist toch een aanvullende groep aan te trekken – zeker als daarmee, om maar wat te noemen – meer uitval kan worden voorkomen?

- **Is de belofte Ad-B van belang**

Een interessant maar wel lastig aspect van het traject is dat er twee opleidingen in het hbo, en dan mogelijk ook nog eens bij verschillende hogescholen, bij zijn betrokken. Een Ad-opleiding kan een heel goed aanbod neerzetten voor havisten, maar men is daarbij wel afhankelijk van hetgeen de bacheloropleiding aan mogelijkheden biedt in het vervolg.

Er zullen afspraken moeten worden gemaakt als het gaat om de belofte aan havisten om naadloos het deel Ad-Bachelor te kunnen doen, dus zonder tegen onnodige problemen aan te lopen.

Overigens geldt dit ook voor beloften die aan mbo'ers (en werkenden) worden gedaan als ze opteren voor de Ad en een doorgang naar de Bachelor.

In de wet staat wel het een en ander over de verwachtingen die de overheid hierbij heeft, maar die zijn niet vertaald naar formele regelingen en verplichtingen. Het is dus nodig om aan hogescholen duidelijk te maken dat ze bij voor de hand liggende leerroutes al aan de instromende studenten moeten laten weten waar ze recht op hebben – en wat eventuele alternatieven zijn (als ze zelf andere keuzes maken)

- **Ad naar wo-bachelor / focus om meer deelgroepen**

Er is nog steeds een groep havisten die kiest voor een hbo-bachelor om na de propedeuse door te gaan met een wo-bachelor. Dat kan niet met het eerste jaar van een Ad, pas als de Ad is behaald.

De vraag is er op deze manier sprake gaat worden van drie deelgroepen: doen van de hbo-bachelor om die graad te behalen, idem maar dan om de wo-bachelor te gaan doen, en degenen die voor de Ad kiezen als tussenstap naar de Bachelor.

Kunnen hogescholen dit realiseren en in stand houden, gelet op alle vereiste constructies en benodigde contacten en arrangementen?

- **Argumenten om hiermee aan de slag te gaan**

Flexibiliseren van de mogelijkheden die er bij de instroom in het hbo zijn, vraagt om nadere analyses. Een vorm van differentiatie aan het begin dient ook consequenties te hebben voor het stelsel als geheel, om verderop in een studie voortzettingen en 'afslagen' werkbare opties aan studenten te kunnen aanbieden. Meerdere daarvan moeten steunen op samenwerking tussen opleidingen binnen de eigen hogeschool, tussen hogescholen, maar ook met universiteiten – met als belangrijk voorbeeld de doorgang van de hbo-bachelor naar de wo-master.

Als we een goed beeld hebben van de zaken die hierboven onder meer worden aangekaart, is er zeker een lijst op te stellen met argumenten om meer aandacht te gaan besteden aan dit traject, als overheid, hogescholen, havo-scholen en andere organisaties. Op basis daarvan kunnen verdere acties worden ontplooid, nader te bepalen.